

DAKTYL, -y'l (i plur. dakt Tyler), m. 3. (pros.) Versfot, bestående af en lång och två korta stafvelser (— — —), t. ex: *sångare*. Äfv. *Dactylus*. [Dactyl.]

DAKTYLISK, a. 2. (pros.) *D. versart*, som består antingen af blotta dakt Tyler med en öfverblifvande lång stafvelse till slut, eller af dakt Tyler och trokeer.

DAL, m. 2. Större jordrymd, trakt, nejd emellan tvenne eller flera berg. Mindre kallas Däld.

DALA, f. 1. Pumpränna på fartyg.

DALALLMOGE, m. 2. sing. (brukas mest i definit form) Allmogen, bönderna i provinsen Dalarne.

DALBO, dälbó, m. 5. pl. — *bor*. Inbyggare i provinsen Dal ell. Dalsland.

DALELAGEN, m. 2. def. Landskapslag, som fordom var gällande i Dalarne.

DALER, m. 5. Fordom gångbart svenskt mynt af olika värde under olika tider, och både af koppar och silfver. *Fyra d. silfvermynt, kopparmynt*. Benämningen *D. silfvermynt* kvarstår ännu i svenska lagboken vid bestämningen af bötesbelopp och beräknas då 4 daler till 16 sk. E:ko. 18 daler kopparmynt svara mot 4 R:dr. På vissa orter bland allmogen är ännu dalerräkningen bibehållen. — Af Daler har bildats benämningen af den nu gällande Riksdalern. — *Ta mig d-n*, lindrigt svordomsuttryck, som brukas af somliga.

A n:m. *Daler*, på tyska *Thaler*, var ursprungligen ett tyskt silfvermynt, som präglades i Joachimsthal i Böhmen under namn af Joachimsthaler, och för korthetens skull slutligen benämndes *Thaler*.

DALFJÄLL, n. 5. Fjäll i Dalarne.

DALK, dallk, m. 2. Hårdnad i huden, vanligast inuti händerna, förorsakad genom groft och tråget arbete. — *Syn*. Valk.

DALKARL, m. 2. 1) Inbyggare af mankønet, i Dalarne. — 2) Person af mankønet, född derstädes. — 3) Mansperson af Dalallmogen, som för arbetsförtjenst eller försäljning af hvarjehanda tillverkningar tidtals besöker och vistas i rikets öfriga orter. *Äta som en d.*, glupskt. — 4) (fig. pop.) Grof lögn, mera på skämt än på allvar. *Slå d-ar i någon*, inbilla någon orimligheter. — *Syn*. Se *Lögn*.

DALKIG, a. 2. Som har dalkar. *D. hud. D-a händer*. — *Syn*. Valkig.

DALKIGHET, f. 5. Egenskapen att vara dalkig. *Hudens d.*

DALKULLA, f. 1. 1) Qvinna af allmogen i Dalarne. — 2) Qvinna, född i denna provins. *Fru N. är södd D.* — 3) Qvinna af Dalallmogen, som, för att söka arbetsförtjenst, besöker och vistas i någon af de öfriga rikets provinser.

DALLRA, v. n. 1. 1) Röra sig med ganska tätt på hvarandra följande svängningar (oscillationer) kring en viss hvilopunkt. Jfr. *Darra*. *En spänd sträng d-r, då man knäpper honom. Luften d-r alltid vid ljudets fortplantning*. — *Syn*. Vibrera. — 2) Säges om flytande ämnen eller fasta kroppar af lösare sammansättning, som hastigt, men knappt märkbart röra sig af och an. *Vattnet d-r i sän, när man kör på gatan. Se fellet på skinkan, hur inbjudande det dallrar på fatet*. — *Syn*. Se *Darra*.

DALLRANDE, n. 4. och

DALLRING, f. 2. Verkningen, då något dallrar. — *Syn*. Vibration, Darrning.

DALMAS, m. 2. (pop.) Öknamn på manspersoner af Dalallmogen.

A n:m. Ordet härleder sig troligtvis ifrån verbet *Masa*, och innefattar då en anspelning på Dal Karlarnes i allmänhet långsamma och släpiga gång, en följd af deras klumpiga skodon.

DALNING, f. 2. (sjöt.) Horisontens eller en punkts på hafsytan verkliga horisonts-fördjupning, genom att ses ifrån en större eller mindre höjd.

DALPIL, m. 2. Sådän slags pil, som fordom i krig begagnades af Dalkarlarna. *Två korslagda d-ar äro ännu bibehållna i prägel på svenska kopparmyntet*.

DALREGEMENTET, dälrejemänttet, n. 4. def. Infanteriregemente af indelta arméen, som af provinsen Dalarne underhålles.

DALRIPA, f. 1. Fågelart, som vistas i Skandinavien fjälltrakter vid björkskogen, och om vintern är snövit öfver hela kroppen, men sommartiden svart på ryggen med rödbruna ell. rostgula spräcklor; hanen rödbrun på hufvud och hals, honan rostgul med svarta fläckar.

DALUPPROR, n. 5. (hist.) Uppror af Dalallmogen, som flera gånger utbrutit, isynnerhet under Gustaf Is regering.

DAM (a långt), f. 5. I. (fr. *Dame* från lat. *Domina*, herrskarinna.) 1) Fruntimmer af stånd (egentl. högre stånd). *En ung, äldre d. D-erna vid hofvet*. Brukas vid tilltal aldrig, utan ätföljande adjektiv; således kan man icke säga: *D!* eller *min d!* men väl: *sköna d!* *min fina d!* *mina älskvärda d-er!* o. s. v. I plur. brukas vid tilltal allmänt: *mina d-er!* — Bildar sammansättningarna Hofdam, Adelsdam. — 2) Brukas stundom i föraktlig mening om fruntimmer, som underhållas. — *Syn*. Se *Frilla*. — 3) Benämning på dem af korten i en kortlek, som visa bilden af ett fruntimmer. — Bildar sammansättningarna: Hjerter-, Ruter-, Klöfver-, Spader-, Trumfdam. — 4) a) Ett slags spel, som spelas af två personer på ett vanligt schackbräde af 64 rutor, med 12 brickor för hvardera spelaren. Brukas icke för denna bem. i definit form; man säger då *Damspelet*. *Spela d. D. är ett roligt spel*. Har sitt namn deraf, att i början mest fruntimmer roade sig dermed. — b) Bricka, som under spelet hunnit fram till motspelarens sista rutrad och då utmärkes dermed, att den får en annan bricka på sig, hvarefter den äger rättighet att både gå och slå fram och tillbaka. *Få, taga d*. Äfven kallas så den bricka, som sättes utanpå den andra. *Sätta d. på en bricka*. [Dame.]

DAM, damm, m. 2. pl. *dammar*. II. 1) Uppkastad vall af sammanförd jord, sand, sten, eller byggnad af trä, till stängsel emot vatten, för att hindra öfversvämningar, eller förekomma vattenbrist vid hvarjehanda vattenverk, såsom bruk, qvarnar, m. m. *D. i en å, vid ett bruk, vid kanal- eller flodbräddar, till väg öfver träsk, vid mynningen till en hamn*, o. s. v. Göra, bygga, uppkasta en d. Öppning i en d. Stänga, öppna en d. Uppföra en d. *emot hafvet*. (Fig.) Sätta en d. *emot*, uppställa hinder för, hindra, förekomma, t. ex.: *Sätta en d. emot missbruken*. Ingår i sammansättningen Hålldam. — *Syn*. Fördämning. — 2) Gräfd eller uppdämd vattenbehållning. *D. för fisk, till kreaturs vattning, i park eller trädgård, vid en qvarn, vid kanalslussar, o. s. v. Gräfva, upprensa, uppmuddra en d. Plantera, släppa fisk i en d.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Fisk-, Rud-, Qvarn-, Bruks-, Slussdam, m. fl., hvilka